

Posudek školitele disertační práce Mgr. Jana Hlávky *Role estetické hodnoty v obecné teorii hodnot* *Ralph B. Perryho*.

Práce Jana Hlávky tematizuje na jednu stranu poměrně speciální, historicky spíše marginalizovanou obecnou teorii hodnot R. B. Perryho, který sám nepatří k nejznámějším z amerických filosofů přelomu 19. a první poloviny 20. století, na straně druhé či spíše souběžně stále živý problém estetické hodnoty, její situovanost ve spektru ostatních/jiných hodnot a ještě obecněji její roli v celku aktivního života jak jednotlivce, tak celých societ. Ač autor sám označuje svůj přístup, volně přetlumočeno, jako „těsné“ kritické čtení primárních textů, jeho interpretace, inference a implikace jsou natolik původní a kreativní, že vytváří jistou formu hermeneutické „fúze horizontů“, tedy axiologický přínos i pro současnou estetiku, vedle vytvoření textu „sekundární literatury“ prvního řádu.

Nejprve předkládá expozici filosofické situace v době Perryho působení, zejména v souvislosti s rodící se teorií hodnoty/axiologií, v Americe, na rozdíl od vídeňské školy, sotva „v plenkách“. Hlávkův zájem na kritickém zhodnocení a využití Perryho teorie proto pochopitelně gravituje kolem hlavní Perryho práce *General Theory of Value* z r. 1926. Autor shledává v tomto díle dva hlavní problémové okruhy a hlavní teze: hodnotu jako funkci zájmu a místo estetické hodnoty mezi hodnotami ostatními, jinak řečeno, místo estetické hodnoty v hodnotovém „universu“. Situování estetické hodnoty a estetiky obecněji do širšího filosofického systému tak připomíná podobné strategie, namátkou využití estetických zkoumání, včetně estetické hodnoty (jako esenci regionální ontologie v Husserlově smyslu) pro obecnější a širší ontologická zkoumání Romana Ingardena. Jan Hlávka zvolil tři hlavní okruhy interpretace a vyvozování, jednak specifikaci estetického zájmu v paletě zájmů ostatních (estetický zájem jako *sine qua non* každého estetického prožitku), dále, dle mého klíčovou kapitolu práce – předmět estetického zájmu neboli estetický objekt a nakonec interakce estetického zájmu s ostatními, umožňujícími konvergentní proces dosahování nejvyššího dobra. K tomu je třeba poznamenat, že struktura celé práce není nějakou postupnou sumací, případně mechanickou kumulací prezentací, interpretací a kritických reflexi, jak by je diktovala struktura Perryho díla, ale velmi promyšlenou a „strategicky“ vystavěnou, přesvědčivou konstrukcí. To je zásadní faktor, „kostra“, která slibuje vysoce kvalitní práci a její „vyplnění“ pak tento příslib naplňuje. Na tomto místě také stojí za poznámku, že Hlávka odolal častému svodu „podlehnutí autorovi“ a trvale udržuje, jinak dosti obtížný, postoj vstřícný, citlivý vůči autorovi a jeho dílu, současně ale s dostatečným

kritickým odstupem, umožňujícím vytěžit podstatné a živé i pro současný estetický diskurz. Vraťme se ale ještě k několika místům práce, které stojí za vyzdvižení.

Autor věnuje velkou pozornost klíčovým termínům Perryho teorie estetické hodnoty, do níž spadají jako konstitutivní složky estetický zájem a estetický předmět. Rozlišení estetického zájmu od praktického a kognitivního a jejich společná kategorizace jako zájmů univerzálních umožňuje Perrymu, s přitakáním autora, synonymitu s konceptem postoje. Estetický zájem/postoj je tak pro Perryho nejprve „vědomou reakcí na podnět“, dnes bychom mohli říci afektem, následně „zájmem o apercepci samu“. Tento motiv či pojetí nejen estetického zájmu jako předstupně estetického prožitku, ale prožitku či procesu samého, je v dějinách estetiky „rekurentní“, stejně jako je pro Perryho estetický zájem, lze v něm najít spojitost s teorií Perryho předchůdce Santayany (krása jako „objektivizovaná libost“ v *The Sense of Beauty*), z pozdějších námátkou americký fenomenologicky orientovaný estetik R.W.Lind a jeho „metazájem na percepci“ (*Attention and the Aesthetic Object*, 1981). Ve výčtu rysů estetického zájmu, přehledně uspořádaných do komparativních tabulek, ukazujících i vývoj Perryho názorů, se objevuje také faktor sebe-udržení a sebe-prodlužování, k němuž autor připojuje Pepperovu kritiku „zákonem habituace“. Námitka jistě relevantní a vycházející z praxe, na straně druhé příliš zjednodušená. Výzkumy za poslední dvě dekády v rámci neuroestetiky a konceptu „mere exposure“ ukazují, že tzv. efekt vystavení, obeznámenost s objektem či situací s dominantní estetickou funkcí nejprve zvyšuje estetickou libost při recepci, také v souvislosti s posílením dalšího faktoru – plynulosti zpracování informace (processing fluency), což je mimo jiné jedna z forem hodnocení aprehenze. To jen na okraj a ukázka, že v Perryho teorii je skutečně obsažena velká dávka inspirujících vhledů a tušených možných rozvojų nejen estetického myšlení a domnívám se, že Jan Hlávka tento potenciál vytušil a v koncizní, citlivé a přesvědčivé formě představil, promyslel a více než naznačil.

Kapitola, věnovaná estetickému objektu ukazuje spojitost Perryho úvah s dobovou názorovou platformou, aniž by se odchýlil od logiky rozvoje své vlastní teorie hodnot. Prozíravé je upozornění na odstínění od Pepperova kumulativního pojetí kritického estetického uměleckého díla, tvořeného spojením série percepčních objektů (jednotlivých pohlednutí na výtvarné umělecké dílo), které upomene na Ingardenovo rozlišení adekvátních konkretizací a obrazu. Perryho koncepce tuto sérii neuvažuje, ale možná hlouběji postuluje vrstevnatý estetický objekt (počítky, percepční struktury, emoce, významy a ideje). Vrstevnatost se z estetiky později poněkud vytratila, s výjimkou zmíněného Ingardena, ale i

třeba Nicolaie Hartmanna, z pohledu estetického prožitku, který je Perrymu jako „postojovému estetikovi“ bližší, bychom mohli zmínit současného filmového estetika Torbena Grodala a jeho PECMA flow (percepce, emoce, kognice, motorická aktivita). Opět můžeme nahlédnout implikace Perryho teorie, které, jak Hlávka svým původním přínosem přesvědčivě ukázal, mají co říci i do dnešního estetického diskurzu.

Za velmi cennou pokládám finalizující kapitolu 5.3, rozlišení estetické a umělecké hodnoty, což je téma opět letité (viz třeba Otakar Zich a řada pozdějších českých i světových badatelů) a závěr, který řadí po právu Perryho mezi „postojové estetiky“, s nezbytným doprovodem nezainteresovanosti či (kantovské) nezájmovosti. Neparadoxní udržení této koncepce je možné ovšem právě onou vrstvevností jak korelátu estetického zájmu, tak estetického prožitku jako takového. Hlávka rovněž velmi citlivě ukazuje, že Perry dospěl ke specifčnosti estetické hodnoty nikoliv primárním (a nutně předsudečným s nějakou pracovní hypotézou) hledáním specifčnosti estetické hodnoty jako vyčleněné mimo sféru hodnotového světa, ale naopak ze společného hodnotového základu „univerzálních zájmů/postojů/hodnot“ a proto jeho, jakkoli nedokončený „podnik“, rozhodně stál za kritické prozkoumání a reflexi, které Jan Hlávka podstoupil s obdivuhodnou pečlivostí, pílí a velkým množstvím myšlenkové práce. Výsledek stojí za to a v prezentované podobě by si rozhodně zasloužil publikování a to nejen v češtině.

Souhrnně práci hodnotím velmi vysoko, jako původní a vysoce kvalitní text, který bohatě splňuje požadavky na disertační práci, a s potěšením navrhuji hodnocení splněno.

Praha 10. 9. 2020

Prof. PhDr. Vlastimil Zuska, CSc.